

ابوالعلاء معری
در
بوتہ نقد ادب تطبیقی

مؤلف
ترجمہ: توحید علی فاضل

انتشارات شفیمی

نہران - ۱۳۹۶

سرشناسه	:	توحیدی فر، نرجس، ۱۳۶۴ -، گردآورنده، مترجم
عنوان و نام پدیدآور	:	ابوالعلاء معری در بوته نقد ادب تطبیقی / نویسنده و مترجم نرجس توحیدی فر.
مشخصات نشر	:	تهران: امید: شفیع، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	:	۲۵۶ ص.
شابک	:	978-964-7843-25-6
وضعیت فهرست نویسی	:	فیفا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. [۲۳۹] - ۲۴۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت	:	نمایه.
موضوع	:	ابوالعلاء معری، احمد بن عبدالله، ۳۶۳ - ۴۴۹ ق. -- نقد و تفسیر.
موضوع	:	فیلسوفان اسلامی -- سرگذشتنامه
موضوع	:	شعر عربی -- قرن ۵ ق. -- تاریخ و نقد
رده‌بندی کنگر	:	۱۳۹۱ الف ۲/۹ ت/ PJ۸۳۸۷۸
رده‌بندی دیربی	:	۸۹۲/۷۸۳۴
شماره کتابشناسی ملی	:	۲۷۹۴۴۸

انتشارات شفیع

ابوالعلاء معری در بوته نقد ادب تطبیقی

نرجس توحیدی فر

چاپ هورنو

چاپ دوم: ۱۳۹۶

تیراژ: ۵۰۰

شابک: ۶-۲۵-۷۸۴۳-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-7843-25-6

آدرس: تهران، خیابان اردیبهشت، ساختمان اردیبهشت، طبقه همکف،

انتشارات شفیع تلفن: ۶۶۴۹۴۶۵۴ - ۶۶۴۸۴۹۳۹

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه نویسنده
۱۳	تقریظ اساتید
۲۵	فصل اول
۲۶	بخش اول: زمان و جامعه معری
۲۶	ا - اوضاع سیاسی
۳۱	ب - اوضاع اجتماعی
۳۵	ج - اوضاع اقتصادی
۳۷	د - اوضاع فرهنگی
۳۸	نتیجه
۳۸	بخش دوم: زندگی معری و سیره او
۳۸	ا - ولادت
۴۰	ب - بیماری و کوروی
۴۳	ج - سفرهای معری
۴۳	۱ - سفر به حلب
۴۴	۲ - سفر به انطاکیه
۴۶	۳ - سفر به لاذقیه

- ۴- سفر به طرابلس و صنعاء ۴۸
- ۵- سفر به بغداد ۴۹
- د- زندگی معری پس از بازگشت از بغداد ۵۳
- ه- وفات معری ۵۴
- و- تألیفات معری ۵۵
- زیبایی ۵۷
- فصل دوم: فلسفه علای؛ از کجا و به سوی کجا؟ ۵۹
- پیشگفتار ۶۰
- بخش اول: مقدمه و رابطه آن با ادبیات ۶۲
- بخش دوم: آیا ابوالعلاء فیلسوف است؟ ۶۶
- بخش سوم: آبخشورهای فلسفه ابوالعلاء ۶۹
- ا- اخوان الصفا چه کسانی بودند؟ ۷۰
- ب- ستون فلسفه ابوالعلاء ۷۳
- بخش چهارم: آیا ابوالعلاء بدبین است؟ ۸۰
- خاتمه (گفتاری درباره «عقل») ۸۵
- فصل سوم: تحلیل و بررسی دیوان «لزوم مالایلم» ۸۷
- پیشگفتار (اوضاع دینی عصر ابوالعلاء) ۸۸
- بخش اول: تحلیل و بررسی دیوان «لزوم مالایلم» ۹۰
- ا- تاریخ سرودن دیوان لزومیات و سبب سرودن آن ۹۰
- ب- مقدمه لزومیات ۹۲
- ج- دیوان «لزومیات» در شکل و مضمون ۹۶

- ۱- ترتیب «لزومیات» ۹۶
- ۲- اسلوب و زبان ۹۶
- ۳- قدرت تألیف، زیبایی و رسایی کلام ۹۷
- ۴- نمونه‌هایی از تشبیه، استعاره و کنایه ۹۸
- بخش دوم: ابوالعلاء و اعتقادات دینی او در دیوان لزومیات ۱۰۰
- أ- ابوالعلاء و مسأله دین ۱۰۰
- ب- دیدگاه ابوالعلاء درباره ادیان آسمانی ۱۰۳
- ۱- دیدگاه او درباره یهودیت ۱۰۶
- ۲- دیدگاه او درباره مسیحیت ۱۰۷
- ۳- دیدگاه او درباره اسلام ۱۰۹
- بخش سوم: دیدگاه ابوالعلاء درباره ایمان به خدا ۱۰۹
- بخش چهارم: دیدگاه او درباره «ماد» ۱۱۱
- بخش پنجم: دیدگاه ابوالعلاء درباره مذهب فاطمی ۱۱۳
- بخش ششم: دیدگاه ابوالعلاء درباره سایر مذاهب (اسلامی و غیر اسلامی) ۱۱۸
- أ- فرقه‌های اسلامی ۱۱۹
- ۱- معتزله ۱۱۹
- ۲- شیعه ۱۲۰
- ۳- مرجئه ۱۲۱
- ۴- رافضه ۱۲۲
- ب- مذاهب غیراسلامی ۱۲۳
- ۱- مذهب هندو ۱۲۳
- ۲- زرتشتیان ۱۲۵

بخش هفتم: تجارت با دین	۱۲۶
خاتمه	۱۳۳

فصل چهارم: فلسفه عملی زندگی ابوالعلاء	۱۳۷
پیشگفتار	۱۳۸
بخش اول: زهد ابوالعلاء	۱۴۰
بخش دوم: «زن» در زندگی ابوالعلاء	۱۴۴
بخش سوم: پیام نعل	۱۵۰
بخش چهارم: هم عصران ابوالعلاء درباره‌اش چه می‌گویند؟	۱۵۷

فصل پنجم: تطبیق اندیشه ابوالعلاء و اپیکور، شوپنهاور، نیچه، دانته، و صادق هدایت	۱۶۹
پیشگفتار	۱۷۰
بخش اول: زهد علانی و زهد اپیکوری	۱۷۲
مشترکات میان اپیکور و ابوالعلاء	۱۷۴
۱- سیادت عقل در زندگی	۱۷۴
۲- زهد	۱۷۵
۳- طغیان	۱۷۶
بخش دوم: عشق به نیستی (سنجش آراء معری و شوپنهاور و نیلسون اگزیستانسیالیست)	۱۷۷
أ- اگزیستانسیالیسم و مفهوم آن	۱۷۷
ب- شاخصه‌های فلسفه اگزیستانسیالیسم	۱۷۸
ج- ابوالعلاء معری و شوپنهاور	۱۸۱

- ۱- درباره شوپنهاور..... ۱۸۱
- ۲- معرّی و شوپنهاور هر دو فریاد برمی آورند: زندگی خسته کننده است!..... ۱۸۲
- ۳- عقل از دیدگاه معرّی و شوپنهاور..... ۱۸۴
- ۴- حکمت مرگ..... ۱۸۶
- ۵- نظرات معرّی و شوپنهاور در باره «زن»..... ۱۸۶
- بخش سوم: «عقل»، «اراده قدرت» و خلق ابرانسان..... ۱۸۸
- پیشگفتار..... ۱۸۸
- گفتاری که تاه پیرامون نیچه..... ۱۸۹
- أ- مسئله جهان دینی..... ۱۹۰
- ۱- اعتقاد خدا..... ۱۹۰
- ۲- مسأله درسی..... ۱۹۴
- ۳- «معاد» معرّی و «انگشت» نیچه..... ۲۰۱
- ب- اخلاق..... ۲۰۷
- ج- زهد..... ۲۱۱
- بخش چهارم: سفر به عالم ارواح..... ۲۱۵
- پیشگفتار..... ۲۱۵
- أ- مختصری در باب معرفتی دانه و هدایت..... ۲۱۷
- ب- اثر پذیری دانه از معرّی و هدایت از این دو..... ۲۱۸
- ج- خلاصه‌ای از رساله الغفران، کمدی الهی و آفرینندگان..... ۲۲۰
- د- هدف معرّی، دانه و هدایت از نوشتن این داستان‌ها..... ۲۲۱
- ه- بررسی شباهت‌های کمدی الهی با رساله الغفران..... ۲۲۲
- و- برخی تفاوت‌های کمدی الهی و رساله الغفران..... ۲۲۷

سخن آخر در پایان کتاب..... ۲۳۲

فهرست اعلام..... ۲۳۳

فهرست منابع..... ۲۳۹

فهرست ابیات..... ۲۴۵

www.ketab.ir

مقدمه نویسنده

اللهم يسر و ايسر

زندگی چیست؟ هدف و سرانجامش چیست؟ به اختیار خود زندگی می‌کنیم؟ آنادیم؟ و...؛ چند درصد از ما انسانها جسارت طرح این سؤالات مهم و مهمتر از آن پاسخگویی به این سؤالات را داریم؟ آیا اگر خداستیم به پاسخ برسیم ترجیح می‌دهیم آن را از دانش و بینش خود استخراج کنیم یا از زبان دیگران بشنویم؟ واقعیت امر آنست که ما با همین سؤالات «انسانیم» و تفاوت ما با بقیه‌ی موجودات در افتن پاسخ‌هایمان است. روزهای زنده بودن با همه‌ی ناکامی‌هایی که در خود دارد اگر برای پاسخ به این دست سؤالات به شام نرسد، هدر رفته است! اما اگر با هدف رسیدن به پاسخ چرایی‌های زندگی باشد اگر چه با سختی اما با تأیید به شام می‌رسد، چرا که زاینده‌ی آگاهی است.

شاید با این اوصاف بسیاری از انسان‌ها زندگی می‌کنند و فقط نفس می‌کشند! و البته آنان که به دنبال پاسخ رفته‌اند ناهمان در تاریخ جاودانه خواهد ماند، چرا که همواره انسانهایی چون آنان وارد دنیای می‌شوند که سؤالاتی دارند و به دنبال پاسخ هستند و در این راه پراز دست انداز به دنبال مرشدی می‌گردند که هنگام سقوط دستشان را بگیرد.

به عقیده‌ی من اندیشمندان بزرگی که این کتاب محفل رویارویی اندیشه‌های آنان شده هر کدام صاحب تفکری والا با پشتوانه‌ی عظیم استدلالی‌اند که به رغم افتراقات، اشتراکات بسیار دارند، و این اشتراکات ناشی از آن است که همه‌ی آنان از دریچه‌ای مشترک به زندگی

نگریسته‌اند و طبیعتاً همفکران دیگری هم دارند که در این مجال، ذکر نام و اندیشه‌ی همه‌ی آنان میسر نبود.

در اینجا باید از لطف شایان اساتید بزرگوارم، عالیجنابان: دکتر سید محمد ترابی، دکتر مهدی ممتحن، و دکتر علی گنجیان خناری نهایت سپاسگزاری را داشته باشم که با تقریض‌های بی‌المانه خود به پر بارتر شدن این کتاب کمک کرده‌اند.

استاد بزرگوار جناب دکتر ترابی از اساتید بزرگ زبان و ادبیات فارسی است که عمری در راه خدمت به زبان و ادب پارسی و گسترش آن در سطح جهانی تلاش نموده است و در بسیاری از دانشگاه‌های جهان از جمله دانشگاه سی استرالیا و دانشگاه آکسفورد به تدریس پرداخته‌اند. استاد بزرگوار جناب دکتر ممتحن نیز از اساتید بزرگ ادبیات تطبیقی هستند که با انتشار اندیشه‌های علمی - پژوهشی از جمله در زمینه‌ی ادبیات تطبیقی، گام مهمی را در جهت اعتلای این شاخه جدید در ادبیات برداشته‌اند و همواره در آسمان من رفته‌اند.

و استاد بزرگوار جناب دکتر ... که از اساتید فاضل گروه زبان و ادبیات عرب دانشگاه علامه طباطبائی هستند و من این افتخار را داشته‌ام که اولین بار نام «ابوالعلاء معری» را از زبان ایشان بشوم و ایشان مرا در جهت آشنایی هر چه بیشتر با این متفکر بسیار، یاری رساندند.

همواره مرهون الطاف و ارشادات این اساتید بزرگوار خواهم بود و از خداوند مهربان طول عمر و سلامتی را برایشان آرزو می‌کنم. از پدر و مادر دوست داشتنی‌ام که عاشقانه همه خوبی‌ها را برایم آرزو می‌کنند و پشتیبان من هستند، مثل همیشه سپاسگزارم، و هر چنان از صافه، خواهر خوبم که جلد کتاب را طراحی کرد.

نرجس توحیدی‌فر

اسفند ماه ۱۳۹۰ هجری شمسی

تهران